

Birleşik Krallık Dış Yardım Politikalarında Değişim ve Süreklilik: Ulusal Çıkar Odaklı Yardım

Yahya GÜLSEVEN*

ÖZ

Birleşik Krallık hükümeti, 2015 yılında açıkladığı yeni dış yardım stratejisiyle, yoksul ülkelere yönelik yardımlarını yalnızca yoksullukla mücadele ve kalkınma hedefleri doğrultusunda değil, aynı zamanda ülkenin ulusal çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırdığını ilan etmiştir. “Birleşik Krallık Yardımı: Küresel Zorluklarla Ulusal Çıkarlar Doğrultusunda Mücadele” başlıklı politika belgesi, bu stratejik dönüşümün açık bir göstergesi olarak, dış yardımın yalnızca insani kalkınma amacıyla değil, aynı zamanda ulusal güvenlik, ekonomik çıkarlar ve küresel etkinin artırılması doğrultusunda da kullanılacağını vurgulamaktadır. Bu çalışma, “ulusal çıkar” kavramının Birleşik Krallık’ın dış yardım söylem ve uygulamalarında tarihsel süreç içinde nasıl şekillendiğini ve zamanla nasıl yeniden tanımlandığını inceleyerek, bu “yeni” dış yardım stratejisinin ne ölçüde gerçek bir dönüşümü yansıttığını sorgulamaktadır. Bu çerçevede, yardım politikalarının hem uygulama düzeyinde (fonlama öncelikleri, coğrafi yönelimler, kurumlar arası ilişkiler) hem de söylem düzeyinde (politika belgeleri, resmi açıklamalar) ulusal çıkarlarla nasıl ilişkilendirildiği tarihsel bir perspektifle ele alınmaktadır. Bu çalışma, yardımın zaman içinde insani kalkınma hedeflerine mi yoksa ticari, diplomatik ve güvenlik temelli stratejilere mi yönlendirildiği sorusu etrafında şekillenmekte, dış yardımın Birleşik Krallık dış politikasındaki yerini ve geçirdiği dönüşümü anlamaya yönelik nitel bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Birleşik Krallık’ın ulusal çıkar odaklı dış yardım anlayışını irdeleyerek, günümüzde diğer önde gelen donör ülkelerin yardım politikalarında gözlemlenen benzer eğilimlerin analizine katkı sunacak bir analitik çerçeve ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Krallık, Dış Yardım, Ulusal Çıkar, Yardım ve Ticaret Fonu

Change and Continuity in the United Kingdom’s Foreign Aid Policies: National Interest-Oriented Aid

ABSTRACT

The United Kingdom government, with its new foreign aid strategy announced in 2015, declared that its aid to poor countries would be restructured not only in line with poverty reduction and development goals but also in a way that serves the country’s national interests. The policy document titled “UK Aid: Tackling Global Challenges in the National Interest” is a clear indicator of this strategic transformation, emphasizing that foreign aid would be used not only for humanitarian development purposes but also to promote national security, economic interests, and global influence. This study questions to what extent this “new” foreign aid strategy reflects a genuine transformation by examining how the concept of “national interest” has been historically shaped and redefined over time in the discourse and practice of the UK’s foreign aid. In this framework, the study explores from a historical perspective how aid policies have been associated with national interests both at the level of implementation (funding priorities, geographic orientations, inter-institutional relations) and discourse (policy documents, official statements). The study revolves around the question of whether aid has been directed over time towards humanitarian development goals or towards strategies based on commercial, diplomatic, and security interests, and aims to provide a qualitative analysis to understand the role and transformation of foreign aid in the United Kingdom’s foreign policy. Moreover, by examining the United Kingdom’s national interest-oriented approach to foreign aid, the study aims to establish an analytical framework that contributes to the analysis of similar trends observed in the aid policies of other leading donor countries today.

Keywords: United Kingdom, Foreign Aid, National Interest, Aid and Trade Provision

1. Giriş

Birleşik Krallık hükümeti, 2015 yılında açıkladığı yeni dış yardım stratejisiyle, yoksul ülkelere sağladığı resmi kalkınma yardımlarını ulusal çıkarlarla uyumlu hale getirme yönünde bir politika değişikliğine gitmiştir. Aynı yıl yayımlanan “Birleşik Krallık Yardımı: Küresel Zorluklarla Ulusal Çıkarlar Doğrultusunda Mücadele” (UK Aid: Tackling Global Challenges in the National Interest) başlıklı belge, dış yardım politikalarında

* **Corresponding Author/Sorumlu Yazar, Dr.,** Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Ankara, Türkiye/ Ph.D., Türkiye Cooperation and Coordination Agency, Ankara, Türkiye, y.gulseven@tika.gov.tr
Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 01.09.2025-10.12.2025

Citation/Atf: Gülseven, Y. (2025). Birleşik krallık dış yardım politikalarında değişim ve süreklilik: ulusal çıkar odaklı yardım. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 58, 167-182. <https://doi.org/10.52642/susbed.1775487>

önemli bir kırılma noktasını temsil etmektedir (DFID, 2015). Bu strateji belgesiyle birlikte, yardımların yalnızca yoksulluğun azaltılması hedefiyle değil, aynı zamanda Birleşik Krallık'ın ulusal çıkarlarını koruma ve destekleme amacıyla yeniden yapılandırılacağı açıkça ilan edilmiştir. Belgede, küresel sorunlarla mücadelenin ve yoksulluğun azaltılmasının uzun vadede ülkenin menfaatine olduğu vurgulanmakta; yardım harcamalarının ulusal çıkarlar temelinde daha verimli hale getirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu doğrultuda dış yardım, uzun vadeli bir yatırım olarak değerlendirilmekte ve Birleşik Krallık'a yönelik tehditleri kaynağında önleyerek gelecekte ortaya çıkabilecek risklerin maliyetini düşüren bir araç şeklinde sunulmaktadır. Bu yaklaşım, 2017–2019 yılları arasında Uluslararası Kalkınma Bakanı olan Penny Mordaunt'ın, yardımların yalnızca “verimli” harcanıp harcanmadığı değil, “ulusal çıkarlar doğrultusunda daha verimli” harcanıp harcanamayacağının da sorgulanması gerektiğini vurgulayan ifadelerinde açıkça görülmektedir (Anders, 2018).

Bu strateji kapsamında, yardım harcamalarının finansal reformlar veya ticaret ortamının iyileştirilmesi gibi yollarla hem kalkınma amaçlarına hem de Birleşik Krallık şirketlerinin çıkarlarına hizmet etmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, yardımların ulusal güvenlik stratejileriyle entegre edilerek kitlesel göç, terörizm, salgın hastalıklar ve iklim değişikliği gibi tehditlerin kaynaklarında önlenmesi öngörülmüştür. Böylece dış yardım, yalnızca insani amaçlı ve kalkınmaya yönelik bir araç olmaktan çıkmış; ülkenin refahını ve güvenliğini önceleyen stratejik bir dış politika enstrümanına dönüştürülmüştür. Bu yeni yaklaşım, yardımın yoksulluğu azaltma amacından uzaklaşabileceği ve şeffaflık ile hesap verebilirlik açısından sorunlara yol açabileceği endişeleriyle, kamuoyunda ve uluslararası platformlarda eleştirilere neden olmuştur (Mawdsley, 2017a, s. 228). Ancak, dönemin Başbakanı Theresa May, Birleşik Krallık'ın yoksul ülkelere yaptığı dış yardımların öncelikle ülkenin kendi ulusal çıkarlarına hizmet etmesi gerektiğini söylemekten “hiçbir çekince duymadığını” beyan etmiştir (Watts, 2018). Theresa May, Afrika ülkelerine gerçekleştirdiği resmi ziyarette, ülkesinin kıtadaki en büyük G7 yatırımcısı olma hedefini ilan etmiş ve dış yardımın Birleşik Krallık'ın ticari ve diplomatik etkisini artırmaya yönelik bir kaldıraç olarak kullanılacağını açıkça ifade etmiştir (Reuters, 2018).

Birleşik Krallık hükümeti, 2023 tarihli “Çekişmeli Bir Dünyada Uluslararası Kalkınma” (International Development in a Contested World) raporunda, kalkınma yardımlarının hem küresel sorunlarla mücadelede hem de ulusal güvenlik ve refaha hizmet ettiğini vurgulayarak çıkar odaklı yaklaşımını yeniden teyit etmiştir (UK Foreign, Commonwealth & Development Office, 2023). Ulusal çıkarlarla uyumlu yardım politikalarının kurumsal düzeyde pekiştirilmesi amacıyla, 2020 yılında önemli bir yapısal değişikliğe gidilmiş; Dışişleri ve İngiliz Milletler Topluluğu Bakanlığı (FCO) ile Uluslararası Kalkınma Bakanlığı (DFID) birleştirilmiştir (UK Government, 2020). Bu birleşme, kalkınma politikalarının dış politika hedefleriyle doğrudan uyumlu hale getirilmesini amaçlamış ve dış yardım faaliyetlerini Birleşik Krallık'ın ticari, stratejik ve jeopolitik öncelikleri doğrultusunda yeniden şekillendirmiştir.

Stratejik önceliklerin yeniden tanımlandığı bu süreçte, yardım miktarında da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Kurumsal birleşmenin hemen ardından, Gayri safı yurtiçi hasılanın (GSYH) %0.7'sinin yardımlara ayrılmasını öngören yasal taahhüt askıya alınmış ve bu oran %0.5'e düşürülmüştür (Loft & Brien, 2025). Bu daralma, yardım programlarını ciddi biçimde etkileyerek kaynakların daha çok diplomatik ve güvenlik odaklı alanlara yönelmesine yol açmıştır. Sürecin süreklilik kazanması dikkat çekicidir. 2025 itibarıyla Başbakan Keir Starmer, yardım bütçesinin 2027'ye kadar GSYH'nin %0.3'üne indirileceğini açıklamış ve bu kararın savunma harcamalarındaki artışı finanse etme ihtiyacından kaynaklandığını belirtmiştir (Wintour, Mason, & Walker, 2025). Böylece mevcut hükümet de selefleri gibi dış yardımı ulusal önceliklere tabi kılan yaklaşımı sürdürmüştür.

Birleşik Krallık Kalkınma Yardımları Bağımsız Denetim Komisyonu'nun 2025 raporuna göre, kalkınma yardımlarının giderek artan bir kısmı yurt dışındaki yoksullukla mücadele yerine ülke içindeki mülteci ve sığınmacılara yönelmiş, bu durum geleneksel kalkınma programlarına aktarılan fonların ciddi biçimde azalmasına yol açmıştır (ICAI, 2025). Birleşik Krallık'ın dış yardım politikası son yıllarda giderek daha belirgin biçimde ulusal çıkar odaklı bir çerçevede yeniden tanımlanmakta; bu yönelim, dış yardıma dair “yeni” bir paradigma değişimi olarak sunulmaktadır. Resmî söylemlerde, kalkınma yardımlarının yalnızca evrensel insani değerlere dayalı olarak değil, aynı zamanda Birleşik Krallık'ın güvenlik, ekonomik ve jeopolitik çıkarlarıyla uyumlu biçimde yürütüleceği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımı yansıtan en çarpıcı

örneklerden biri, Uluslararası Kalkınma Bakanı Jenny Chapman'ın "Birleşik Krallık hükümetinin artık küresel bir hayır kurumu gibi hareket ettiği günlerin geride kaldığı" şeklindeki ifadesidir (Wintour, 2025). Bu tür söylemler, geçmişteki dış yardımları "yardımseverlik" temelli olarak nitelendirirken, ulusal çıkarlara dayalı güncel yardım anlayışını yeni bir dönemin başlangıcı olarak konumlandırmaktadır.

Ancak bu söylem ve uygulamaların, dış yardımın tarihsel gelişimi içinde ne ölçüde özgün ya da yenilikçi olduğu tartışmaya açıktır. Birleşik Krallık'ın yeni yardım stratejisini açıkladığı dönemde, diğer önde gelen donör ülkeler de kalkınma yardımlarını giderek daha fazla kendi güvenlik, ticaret ve jeopolitik öncelikleriyle uyumlu hâle getiren yaklaşımlar geliştirmiştir. Örneğin Avustralya hükümeti, 2014 yılında yayımladığı dış yardım politikasında yardımların amacını açık biçimde "Avustralya'nın ulusal çıkarlarına hizmet etmek" olarak tanımlamıştır (Hill, 2023). Benzer şekilde Hollanda hükümeti de kalkınma işbirliği politikasını, ülkenin ekonomik çıkarlarını, Avrupa güvenliğini ve küresel istikrarı destekleyecek bir dış politika aracı olarak yeniden konumlandırmıştır (Klever, 2025). Son yıllarda aynı eğilim, dünyanın en büyük donörü olan Amerika Birleşik Devletleri'nde de görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri hükümeti, 2018 yılında kabul edilen kalkınma yardımlarının etkinliğine ilişkin yasal düzenlemelerde, dış yardımları alanı "ülkenin dış politika ve ulusal güvenlik çıkarlarına hizmet eden bir araç" olarak tanımlamıştır (Parker, 2020). Bu örnekler, Birleşik Krallık'ta dış yardım söylemi ve uygulamalarında yaşanan dönüşümün aslında daha geniş bir uluslararası yönelimin parçası olduğunu ortaya koymaktadır.

Birleşik Krallık'ın dış yardım politikası gerçekten köklü bir dönüşüm mü geçirmektedir, yoksa ulusal çıkarlarla bağlantılı yardım anlayışı geçmişte farklı biçimlerde zaten varlık göstermiş midir? Bu çalışmanın temel amacı, günümüzde "yeni" bir paradigma olarak sunulan ulusal çıkar temelli yardım yaklaşımının, Birleşik Krallık'ın kalkınma yardımı tarihindeki yerini sorgulamak ve bu yaklaşımın süreklilik mi yoksa bir kopuş mu temsil ettiğini tarihsel bir perspektifle analiz etmektir. Bu doğrultuda, tarihsel örnekler ışığında ulusal çıkar temelli söylemin nasıl şekillendiği analiz edilerek, günümüzdeki uygulamaların gerçekten yeni bir dönemi mi işaret ettiği, yoksa geçmiş politikaların devamı niteliğinde mi olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Birleşik Krallık'ın ulusal çıkar odaklı dış yardım anlayışını ele alan bu çalışmanın, günümüzde diğer önde gelen donör ülkelerin dış yardım politikalarında öne çıkan benzer eğilimlerin değerlendirilmesine katkı sağlayacak bir bakış açısı sunması hedeflenmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışma, Birleşik Krallık'ın dış yardım politikalarının tarihsel gelişimini ve bu politikaların Birleşik Krallık'ın ulusal çıkarlarıyla olan ilişkisini anlamaya yönelik olarak yapılandırılmış nitel bir analizdir. Araştırmanın temel amacı, Birleşik Krallık'ın kalkınma yardımı söyleminde ve uygulamalarında zaman içerisinde meydana gelen dönüşümleri incelemek, bu dönüşümlerin arka planında yatan siyasal, ekonomik ve stratejik motivasyonları ortaya koymaktır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemleri kapsamında belge incelemesi ve uygulama örneklerinin analizi tekniklerini birlikte kullanmaktadır. Araştırma kapsamında, Birleşik Krallık'ın dış yardım politikalarını şekillendiren ve yansıtan çeşitli birincil ve ikincil kaynaklar incelenmiştir. İncelenen birincil belgeler arasında hükümet tarafından yayımlanan resmi kalkınma yardımlarına ilişkin resmi raporlar ve politika belgeleri, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı ve halefi Dışişleri, Milletler Topluluğu ve Kalkınma Bakanlığı (FCDO) tarafından hazırlanan strateji belgeleri ile politika yapıcılarının resmi açıklamaları yer almaktadır. Bu belgeler aracılığıyla, hükümetin dış yardım alanındaki kurumsal yönelimi, öncelikleri, temel hedefleri ve zaman içindeki dönüşüm eğilimleri analiz edilmiştir.

Bu çalışma, Birleşik Krallık'ın dış yardım politikalarını yalnızca resmi belgelerle sınırlı kalmadan, bu belgelerde yer alan söylemlerin pratikteki uygulamalarla ne ölçüde örtüştüğünü eleştirel bir yaklaşımla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, farklı dönemlerde yürütülen dış yardım projelerine ilişkin somut örnekler incelenmiş; politika belgelerindeki niyet beyanlarıyla sahadaki uygulamalar karşılaştırılarak söylem ile pratik arasındaki süreklilikler ve kırılmalar ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, hükümet yetkililerinin uluslararası kalkınma yardımlarıyla ilgili demeçleri de söylem analizi kapsamında değerlendirilmiş; bu söylemlerin politika belgeleriyle birlikte ele alınması yoluyla daha bütüncül bir çözümleme sunulması hedeflenmiştir. Tarihsel bir perspektif benimseyen çalışma, yirminci yüzyılın ilk yıllarından günümüze kadar uzanan kronolojik bir çizgide dış yardımın söylemsel çerçevesi ile uygulama

alanları arasındaki ilişkileri stratejik yönelimler bağlamında incelemeye çalışmaktadır. Bu sayede, güncel politikaların geçmişteki uygulamalarla hangi yönlerden benzeştiği ya da farklılaştığının anlaşılması amaçlanmaktadır. Analiz sürecinde, bazı somut program örnekleri üzerinden dış yardım uygulamaları ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Örneğin, “Pergau Barajı Projesi skandalı” (*Pergau Dam Project scandal*), Covid-19 Kırılgan Tedarik Zincirleri Fonu (*Covid-19 Vulnerable Supply Chains Facility*), Çatışma Havuzu (*Conflict Pool*) ve İstikrar ve Güvenlik Fonu (*Conflict, Stability and Security Fund*) gibi örnekler aracılığıyla, dış yardımın siyasi, askerî ve ekonomik amaçlarla nasıl iç içe geçtiği değerlendirilmiştir.

3. Birleşik Krallık Dış Yardımlarının Tarihsel Gelişimi: Sömürgeci Kökenlerden Kurumsal Dış Politika Aracına

Birleşik Krallık'ın uluslararası kalkınma yardımı politikaları, tarihsel kökleri sömürgecilik dönemine kadar uzanan uzun soluklu bir süreç içinde geliştirilmiştir. Bu sürecin erken aşamalarında kalkınma yardımı, bugünkü anlamıyla insanî kalkınmayı teşvik etmeye yönelik bir politika aracı olarak değil, Britanya İmparatorluğu'nun çıkarlarını korumayı ve genişletmeyi amaçlayan idari ve ekonomik müdahaleler bütünü olarak ortaya çıkmıştır (Ireton, 2013, s. 6–10). Sömürge yönetimleri aracılığıyla uygulanan bu politikalar, genellikle altyapı inşası, tarımsal üretkenliğin artırılması ve yerel yönetim kapasitesinin merkezî otorite lehine yeniden yapılandırılması gibi önceliklere odaklanmıştır. Ancak bu tür müdahaleler, yerel halkların refahından ziyade, Birleşik Krallık'ın ekonomik çıkarlarını ve küresel hammadde tedarik zincirlerinin devamlılığını önceleyen bir bakış açısıyla şekillenmiştir (Slater, 2004, s. 46–48).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Britanya'da yaşanan kalıcı ve yüksek işsizlik, sömürgelerin ekonomik potansiyelini merkezin istihdam sorunlarına çözüm aracı olarak değerlendirme yönünde bir eğilim doğurmuştur. Bu bağlamda atılan ilk kurumsal adımlardan biri, 1924 tarihli Ticari Finansman Kolaylıkları Yasası (*Trade Facilities Act*) olmuştur (Havinden & Meredith, 1993, s. 143). Bu yasa kapsamında, Sömürgeler Bakanlığı'nın yetki alanındaki topraklarda, Britanya'dan ithalat gerektiren kamu hizmeti projeleri için faiz sübvansiyonlu krediler sağlanması öngörülmüştür. Görünüşte sömürge ekonomilerini kalkındırmaya yönelik bir destek programı gibi sunulan bu düzenleme, esasen Britanya'daki yüksek işsizliğe çözüm üretme amacı taşımaktadır. Savaş sonrası dönemde ihracat daralmış, Avrupa pazarları küçülmüş ve alternatif pazar arayışları hız kazanmıştır. Bu ortamda Britanya yönetimi içinde iki farklı yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bir görüş, sömürgelere yapılacak büyük yatırımlarla bu bölgelerin kendi kendine yeterli hâle gelerek Britanya hazinesine olan mali yükün azalacağını savunurken; diğer yaklaşım, sömürgelerin Britanya malları için yeni pazarlar oluşturarak ihracata dayalı istihdam artışı sağlaması gerektiğini öne sürmüştür (Constantine, 1984, s. 73–78). Bu doğrultuda 1924'te yürürlüğe giren Ticari Finansman Kolaylıkları Yasası, sömürgelerde hayata geçirilecek altyapı projeleri için sağlanacak kredilerin faiz ödemelerine kısmi destek verilmesini düzenlemiştir. Temel amaç, bu projelerin Britanya'dan mal ithalatı gerektirecek şekilde kurgulanması ve böylece iç sanayide istihdam artışının teşvik edilmesidir. Başlangıçta her yıl için 2 milyon sterlin kaynak ayrılması öngörülmüşse de, üç yıl süresince sadece beş proje desteklenmiş ve toplam harcama 500.000 sterlini aşmamıştır (Ireton, 2013, s. 7). Bu durum, yasanın kalkınmadan çok Britanya'nın ekonomik çıkarlarını öncelediğini açık biçimde göstermiştir. Kalkınma yardımı olarak sunulan bu düzenleme, aslında Britanya'nın ihracata dayalı ekonomik modelini canlandırmayı ve iç pazardaki işsizliği azaltmayı hedeflemiştir.

Birleşik Krallık, 1929'da yürürlüğe koyduğu Sömürge Kalkınma Yasası (*Colonial Development Act*) ile farklı coğrafyalardaki sömürgelere yönelik kalkınma yardımlarını ilk kez merkezi ve sistemli bir yapı altında toplama ve dağıtmayı hedeflemiştir. Bu gelişmeyle birlikte kalkınma yardımlarının belirli ilkeler çerçevesinde yürütülmesini sağlayacak yeni kurumsal yapılar oluşturulmuştur. Yasa kapsamında yürütülecek kalkınma projeleri için yıllık 1 milyon sterlinlik Sömürge Kalkınma Fonu (*Colonial Development Fund*) oluşturulmuştur. Fonun yönetimi ve hangi projelere destek verileceği, doğrudan Sömürgeler Bakanlığı'na bağlı çalışan teknik uzmanlardan oluşan Sömürge Kalkınma Danışma Komitesi (*Colonial Development Advisory Committee*) tarafından belirlenmiştir. Destekler, yalnızca ulaşım, liman, demiryolu ve tarım altyapısı gibi sermaye yoğun ekonomik yatırımlara yönlendirilmiş; bu yatırımlar da çoğunlukla sömürge bölgelerinden Britanya'ya hammadde akışını kolaylaştırmayı hedeflemiştir (Shriwise, 2022, s.74). Buna karşılık, sağlık, eğitim ve sosyal refah gibi yerel halkların doğrudan yararına olacak alanlar ya

tamamen görmezden gelinmiş ya da bilinçli biçimde fonun dışında bırakılmıştır. Projelerin belirlenmesi sürecinde yerel ihtiyaçlar ve toplumsal öncelikler çoğunlukla göz ardı edilmiş; karar alma süreçleri büyük ölçüde merkezden belirlenmiştir. Yukarıdan aşağıya planlamaya dayalı bu kalkınma anlayışı, yerel halkın sürece katılımını sınırlamış ve yıllık 1 milyon sterlinlik bütçe, imparatorluğun yüz milyonları bulan nüfusu ve geniş coğrafyası karşısında son derece yetersiz kalmıştır (Abbott, 1971, s. 73-74). Her ne kadar Sömürge Kalkınma Yasası dış yardımın kurumsallaşmasına yönelik ilk örneklerden biri olsa da, esasen Britanya'nın ekonomik çıkarlarını korumayı amaçlayan stratejik bir araç olarak tasarlanmıştır. Evrensel sosyal refah ya da toplumsal kalkınma hedeflerinden ziyade, sömürge yönetiminin ekonomik verimliliğini artırmak ve merkeze olan yapısal bağımlılığı pekiştirmek ön planda tutulmuştur. Bu yönüyle yasa, dış yardımın tarihsel olarak ulusal çıkarlara dayalı biçimde şekillendiğini gösteren erken ve çarpıcı bir örnek niteliğindedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Britanya İmparatorluğu'nun sömürgelerinde ekonomik kalkınma kadar sosyal refah konularının da gündeme alınması zorunlu hâle gelmiştir. Savaşın yıkıcı etkileri, yalnızca Avrupa'da değil, sömürge topraklarında da üretim ve altyapı kapasitesini zayıflatmış; kıtlık, sağlık krizleri ve toplumsal huzursuzluklara neden olmuştur. Bu koşullarda, sadece ekonomik altyapı yatırımlarına odaklanan önceki yardım mekanizmalarının yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. İşte bu bağlamda yürürlüğe giren 1940 tarihli Sömürge Kalkınma ve Refah Yasası (*Colonial Development and Welfare Act*), yardım politikalarında ilk kez refah kavramını merkeze alan bir yaklaşımı benimsemiş ve Birleşik Krallık'ın yardım anlayışında önemli bir dönüşümün başlangıcı olmuştur (Van Bilzen, 2015, s. 92). Her ne kadar bu gelişmeler yardım politikalarının kapsamının genişlediği ve sosyal refaha odaklanan yeni bir yaklaşımın benimsendiği izlenimini yaratsa da, uygulama süreci dikkatle incelendiğinde bu dönüşümün, esasen Birleşik Krallık'ın siyasi ve stratejik çıkarlarıyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Savaş koşullarında sömürgelerde istikrarın sağlanması, üretimin sürdürülmesi ve toplumsal huzursuzlukların önlenmesi, Britanya'nın savaş çabasının ayrılmaz bir parçası olarak görülmüş; sosyal refaha yönelik yardımlar ise insani kaygılardan çok, yönetime bağlılığı pekiştirmek ve toplumsal riskleri azaltmak amacıyla gündeme alınmıştır (Morgan, 1980, s. 89).

Bu dönemde kalkınma fonları, büyük ölçüde merkezi düzeyde alınan kararlarla dağıtılmış; yerel katılım ise oldukça sınırlı kalmıştır. Sömürgelerin hazırladığı kalkınma planları teknik ve mali açıdan Sömürgeler Bakanlığı ile Hazine tarafından incelenmiş, ancak projelerin onayında yerel ihtiyaçlardan çok Birleşik Krallık'ın siyasi önceliklerine uygunluk belirleyici olmuştur (Hinds, 2001, s. 132-135). Teknik yardım adı altında yürütülen politikalar, aslında merkezi denetimi sürdürmeye yönelik bir yapıyı yansıtmaktadır. 1940 ve 1945 tarihli Sömürge Kalkınma ve Refah Yasaları, sosyal refah boyutunu içeren ilk kapsamlı düzenlemeler olarak öne çıksa da, bu hamle esasen Britanya'nın savaş sonrası küresel konumunu güçlendirme ve imparatorluk içindeki siyasi birliği koruma amacına hizmet etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yalnızca sömürgeler değil, Britanya da ciddi bir ekonomik yıkıma uğramış; savaşın galibi olmasına rağmen mali krizle boğuşarak tarihinde ilk kez yardım alan ülke konumuna düşmüştür (Tomlinson, 2009, s. 863). 1948'de ABD tarafından başlatılan ve resmi adıyla Avrupa'yı Canlandırma Programı olarak bilinen Marshall Planı kapsamında Birleşik Krallık önemli miktarda mali ve teknik yardım almıştır. Bu süreçte yalnızca finansman değil, aynı zamanda kalkınma planlaması, sanayileşme öncelikleri, performans göstergeleri ve çok taraflı koordinasyon gibi birçok alanda kurumsal kapasite inşa edilmiştir (Hogan, 1987, s.29).

Birleşik Krallık'ın bu tecrübesi, ilerleyen yıllarda kendi dış yardım sistemini kurarken doğrudan etkili olmuştur. Özellikle Marshall Planı kapsamında geliştirilen teknik yardım ve planlama uygulamaları, 1950'lerden itibaren Birleşik Krallık'ın kalkınma yardımı stratejilerinde örnek alınmıştır (Pelling, 1988, s. 45-47). Bu nedenle, Britanya'nın dış yardım politikalarının geçirdiği dönüşüm yalnızca sömürge sonrası dönemdeki yükümlülüklerin değil, aynı zamanda yardım alıcı olarak kazandığı deneyimin de bir sonucudur. 1950'li yıllarda dış yardım politikası büyük ölçüde Sömürge Kalkınma ve Refah Yasası (*Colonial Development and Welfare Act*) doğrultusunda şekillenmiş ve dış yardımlar yalnızca Britanya sömürgelerine sağlanmıştır. Ancak Sömürgeler Bakanlığı (*Colonial Office*), Dışişleri Bakanlığı (*Foreign Office*) ve İngiliz Milletler Topluluğu İlişkileri Bakanlığı (*Commonwealth Relations Office*) arasında bölünmüş olan kurumsal yapı, yardımın etkinliğini sınırlamıştır (Morgan, 1964, s. 8). Ancak sömürgelerin bağımsızlığını kazanma sürecinin hızlanması daha kurumsal bir yapı ihtiyacını beraberinde getirmiş ve bu ihtiyaç doğrultusunda 1961 yılında

teknik yardım hizmetlerinin planlaması, yönetimi ve koordinasyonundan sorumlu ilk merkezi yapı olan Teknik İşbirliği Dairesi (*Department for Technical Cooperation*) kurulmuştur (Ireton, 2013, s. 29). Ancak büyük ölçekli kalkınma projelerinin kontrolü hâlâ Sömürgeler Bakanlığı'nda olduğundan, Teknik İşbirliği Dairesi'nin dış yardımı yönlendirme gücü sınırlı kalmış; bu da yardım politikalarında süregelen parçalanmış yapının devam etmesine neden olmuştur (Pacquement, 2010, s. 52).

1964 yılında İşçi Partisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte dış yardım politikası daha merkezi ve bütüncül bir yapıya kavuşmuş; aynı yıl kurulan Denizaşırı Kalkınma Bakanlığı (*Ministry of Overseas Development*), teknik yardım, mali destek, çok taraflı iş birlikleri ve sivil toplumla ilişkileri tek bir çatı altında toplayarak dış yardımın kurumsal kapasitesini önemli ölçüde güçlendirmiştir (Riddell, 2007, s. 57). Ancak bu yönelim kalıcı olmamış; 1970 yılında Muhafazakâr Parti iktidara geldiğinde Denizaşırı Kalkınma Bakanlığı Dışişleri ve İngiliz Milletler Topluluğu Bakanlığı'na (*Foreign and Commonwealth Office*) bağlanarak Denizaşırı Kalkınma İdaresi (*Overseas Development Administration*) adını almıştır (Bilzen, 2015, s. 362). Bu değişiklik, dış yardımın dış politika hedefleriyle daha sıkı ilişkilendiği yeni bir dönemi başlatmıştır. Dönemin Başbakanı Edward Heath'ın "Britanya'nın politikaları, Britanya'nın çıkarları tarafından belirlenir" şeklindeki ifadesi, dış yardım politikalarının daha kurumsallaşmanın erken aşamalarından itibaren ulusal çıkarlar temelinde şekillendiğini açıkça ortaya koymaktadır (Cumming, 2001, s. 73).

4. Birleşik Krallık Dış Yardımları Dış Ticaretin Hizmetinde: Yardım ve Ticaret Fonu

Birleşik Krallık'ın dış yardımı kendi ekonomik refahını artırmak amacıyla kullanma pratiği uzun bir geçmişe sahip olsa da 1977 yılında başlatılan Yardım ve Ticaret Fonu (*Aid and Trade Provision*), bu yaklaşımın kurumsallaşmış ve en belirgin örneklerinden biri olarak öne çıkmıştır (Ireton, 2013, s.130). Bu mekanizma aracılığıyla sağlanan yardımlar, yoksul ülkelerdeki projelerde kullanılacak mal ve hizmetlerin Birleşik Krallık'tan alınmasını şart koşmuş; böylece dış yardım, doğrudan İngiliz ihracatını destekleyen bir araca dönüşmüştür. Bu tür uygulamalar, literatürde "bağlı yardım" (tied aid) olarak adlandırılmakta; yardım alan ülkenin yalnızca donör ülkeden mal ve hizmet satın almasını zorunlu kılarak, yardımın ekonomik etkisinin büyük ölçüde donör ülke sınırları içinde kalmasına neden olmaktadır (Simonds, 2024).

Yardım ve Ticaret Fonu da bağlı yardım uygulamalarının en çarpıcı örneklerinden biri olmuştur. Özellikle büyük ölçekli altyapı projelerine kaynak aktararak İngiliz şirketlerine yeni pazarlar açmayı hedefleyen bu fon, başlangıçta yardım bütçesinin yalnızca %5'ini oluşturması planlanmışken, zamanla kapsamı genişletilmiş ve yüksek gelirli ülkeleri de içerecek şekilde, Birleşik Krallık'ın ticari ve jeopolitik çıkarları doğrultusunda yönlendirilmiştir (Bilzen, 2015, s. 364). Fon kapsamında yürütülen projelerin büyük çoğunluğu bağlı yardım modeline dayanmış; bu durum, sağlanan kaynakların önemli bir kısmının İngiliz ekonomisine geri dönmesine neden olurken, aynı zamanda yardım alan ülkelerde rekabetin azalmasına, maliyetlerin artmasına ve kalkınma üzerindeki etkinin zayıflamasına yol açmıştır (Jepma, 1991, s. 10).

1980'li yıllar, Birleşik Krallık'ın dış yardım politikalarının ticari önceliklerle daha da bütünlüştüğü, kalkınma yardımlarının asli amacı olan yoksullukla mücadeleden giderek daha fazla uzaklaştığı bir dönem olmuştur. 1979'da iktidara gelen Muhafazakâr Parti hükümeti, Kalkınma Bakanlığı'nı (ODA) Dışişleri Bakanlığı ile birleştirerek dış yardımın diplomatik ve ticari amaçlarla daha yakından eşgüdümünü sağlamıştır. Thatcher hükümeti açık ve kapsamlı bir yardım politikası belirlememekle birlikte, 1980 yılında hükümet tarafından yapılan resmi açıklamada yardım tahsislerinde "siyasi, sanayi ve ticari hedeflere daha fazla öncelik verileceği" ifade edilmiştir (Glennie, 2008, s. 110).

Bu dönemde dış yardımın İngiliz menşeli mal ve hizmetlerin ihracatını desteklemek amacıyla kullanılmasına yönelik uygulamalar yaygınlık kazanmıştır. Yardım yoluyla finanse edilen ithalat, yalnızca Birleşik Krallık kaynaklı ürün ve hizmetlerle sınırlandırılmış, bu da gelişmekte olan ülkeler için yardımın verimliliğini azaltmıştır. 1980'li yıllarda Birleşik Krallık'ın ikili yardımlarının yaklaşık yarısı bağlı yardım olarak sağlanmış; 1990'larda bu oran azalsa da yardımın ticari hedeflerle bağlantılı biçimde kullanılması temel bir eğilim olarak devam etmiştir (Hook, 1995, s. 109). Yardım ve Ticaret Fonu kapsamında hayata geçirilen yardım projeleri genellikle su temini, hidroelektrik santralleri ve ulaşım altyapısı gibi büyük ölçekli yatırımlar olmuştur. Bu projelerde kullanılan ekipman ve teknoloji büyük ölçüde Birleşik Krallık menşelidir. Nitekim fon kapsamında gerçekleştirilen projelerin %50'sinden fazlası GEC, NEI, Davy McKee ve Balfour Beatty gibi yalnızca dört büyük şirkete yönlendirilmiştir (Ireton, 2013, s. 96). Yardım

projelerinin seçimi, çoğu zaman gelişmekte olan ülkelerin kalkınma önceliklerinden ziyade Birleşik Krallık'ın dış ticaret stratejisi ve ihracat çıkarlarına göre yapılmıştır.

Yardım ve Ticaret Fonu kapsamında yürütülen projelerin ticareti önceleyen yapısı, kalkınma etkisinin geri planda kalmasına yol açmış; projelerin ekonomik sürdürülebilirliği ve toplumsal faydası gibi kalkınma odaklı ölçütler karar alma süreçlerinde ikincil planda tutulmuştur. Bu yaklaşım hem kamuoyunda hem de sivil toplum kuruluşları nezdinde ciddi eleştirilere yol açmış; yardımın kalkınma amacı taşımaktan ziyade İngiliz şirketlerinin çıkarlarını gözetten bir ticaret aracına dönüştüğü yönündeki algıyı pekiştirmiştir (ICAI, 2017a). Bu çerçevede, 1970'li ve 1980'li yıllar, Birleşik Krallık'ın dış yardım politikalarının ekonomik ve ticari hedeflerle tamamen bütünleştiği ve bu anlayışın kurumsallaştığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. 1990'lara gelindiğinde ise, dış yardım sisteminin daha şeffaf, etik ilkelere dayalı ve kalkınma odaklı bir yapıya kavuşturulması yönünde güçlü talepler ortaya çıkmıştır. Yardım ve Ticaret Fonu çerçevesinde uygulanan bağlı yardım modeli, dış yardımın bağışçı ülkenin ticari çıkarlarıyla nasıl iç içe geçirilebileceğini gözler önüne seren çarpıcı bir örnek sunmuştur (Killick, 2013, s. 58). Bu yaklaşımın beraberinde getirdiği çıkar çatışmaları ve etik ihlaller, zamanla dış yardımın meşruiyetini derinden sarsan skandallara dönüşmüştür (Fritz & Kolstad, 2008). Bu skandallar içinde, yardımın kalkınma hedeflerinden saparak doğrudan ticari çıkarlara hizmet ettiği gerçeğini en açık biçimde ifşa eden örneklerden biri, 1990'lı yıllarda kamuoyunun gündemine damga vuran Pergau Barajı skandalıdır.

5. Birleşik Krallık Dış Yardımlarının Meşruiyet Krizi ve Reform Çabaları: Pergau Barajı Skandalı Örneği

1994 yılında kamuoyunun gündemine gelen Pergau Barajı Skandalı, Birleşik Krallık'ın resmi kalkınma yardımlarının ticari çıkarlar doğrultusunda nasıl kullanıldığını çarpıcı biçimde ortaya koymuştur. Barajın yapımı için Malezya'ya sağlanan 234 milyon sterlin tutarındaki kalkınma yardımının, Birleşik Krallık'ın yaklaşık 1 milyar sterlin değerindeki silah satış anlaşmasının bir parçası olarak tahsis edildiği anlaşılmıştır (Provost, 2012). 1991'de kalkınma yardımıyla finanse edilen Pergau Barajı inşaatıyla eş zamanlı olarak, Malezya'nın Birleşik Krallık'tan silah alması ve 1994'te yardımın bu satışa karşılık yapıldığının kabul edilmesi, kamuoyunda büyük tepki yaratmıştır. Bu durum, yardımın etik ve hukuki temellerini ciddi biçimde tartışmaya açmış; kamuoyunda büyük tepki uyandırmasının yanı sıra yargı mercilerinde de hukuki süreçleri tetiklemiştir. Proje, ekonomik açıdan verimsiz bulunmuş; Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi ise yardımın yasa dışı biçimde tahsis edildiğine hükmetmiştir (Hare, 1995, s. 227). Böylece Pergau örneği, dış yardımın kalkınma ilkelerinden ne denli uzaklaşabileceğini ve siyasi-ekonomik çıkar hesaplarına nasıl alet edilebileceğini tüm açıklığıyla gözler önüne sermiştir.

Söz konusu yardımın, kalkınma hedeflerinden ziyade ticari ve stratejik amaçlarla verilmiş olması, dış yardımın yönelimi açısından ciddi bir meşruiyet krizine yol açmıştır. Ekonomik açıdan “elverişsiz” bulunan proje, siyasi baskılarla onaylanmış; kalkınma yardımı ilkeleriyle çelişen bu karar, Dışişleri Bakanı Douglas Hurd ile Kalkınma Bakanı Lynda Chalker arasındaki bürokratik gerilimi ve kurumsal çatışmaları da gün yüzüne çıkarmıştır (Lanckester, 2012, s. 90–91). Yüksek Mahkeme'nin 1994 yılında aldığı karar ile bu yardımın yasadışı olduğuna hükmetmesi, dış yardımların yasal çerçevesi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu yönüyle Pergau Barajı olayı, yalnızca yardım ile ticaret arasındaki ilişkiyi değil, aynı zamanda dış yardımlarda yolsuzluk meselesini de gündeme getirmiştir. Siyasi partilerle çıkar ilişkisi içinde olan şirketler arasındaki mali bağlar ve kamu kaynaklarının etik dışı kullanımı yoğun eleştirilere neden olmuştur (Doane, 2012). Bu bağlamda Pergau Barajı Skandalı, dış yardım sisteminin hesap verebilirlik, şeffaflık ve etik ilkeler doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Pergau Barajı skandalının ardından kamuoyunda oluşan yoğun tepkiler ve dış yardım sistemine yönelik güven kaybı, Birleşik Krallık'ta yardım politikalarının daha şeffaf, etik ve kalkınma odaklı bir temele oturtulması yönündeki reform taleplerini beraberinde getirmiştir (Barder, 2005, s. 12). Bu doğrultuda atılan en önemli adımlardan biri, 1997 yılında İşçi Partisi hükümetinin Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nı (*Department for International Development-DFID*) kurması olmuştur. Yeni kurulan Bakanlık, dış yardımın bağımsız ve kurumsal bir yapıya kavuşmasını sağlamış; kalkınma politikalarının merkezine yoksulluğun azaltılması hedefini yerleştirmiştir. Bakanlığın kurulmasının hemen ardından, altı ay gibi kısa bir sürede hazırlanan “Dünya Yoksulluğunu Ortadan Kaldırmak: 21. Yüzyıl İçin Bir Meydan Okuma” (*Eliminating*

World Poverty: A Challenge for the 21st Century) başlıklı politika belgesi, Birleşik Krallık'ın dış yardım yaklaşımında köklü bir değişim öngören temel politika belgesi olmuştur (DFID, 1997). Bu belgede, kalkınma yardımının ticari ya da jeopolitik önceliklerden ziyade yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yoksul kesimlerin ekonomik büyümeden fayda sağlaması gibi evrensel kalkınma hedeflerine odaklanacağı taahhüt edilmiştir.

Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nın bu yeni yönelimi, sadece politik söylem düzeyinde kalmamış; aynı zamanda bağış mekanizmalarının yasal çerçevesinde de önemli reformlarla desteklenmiştir. 2002 yılında yürürlüğe giren Uluslararası Kalkınma Yasası (*International Development Act*), kalkınma yardımlarının yalnızca yoksulluğun azaltılması amacıyla kullanılmasını hükme bağlamış; ticari kaygılarla şekillenen “bağlı yardım” uygulamalarını ise fiilen yasaklamıştır. (Riddell, 2007, s. 61). Yeni yasa, kalkınma yardımlarını ilk kez etik ve insani normlara dayandırmayı hedeflemiş; yardımların alıcı ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi gerektiği yönündeki anlayışı güçlendirmiştir.

Ne var ki bu reform yanlısı söylemler ve yasal düzenlemeler, uygulamada oldukça sınırlı bir etki yaratabilmiştir. Yardım ile ticaret arasındaki ilişkinin zamanla yeniden ön plana çıktığı çeşitli örnekler, ulusal çıkarların yardım politikalarını yönlendirme kapasitesinin tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Örneğin, Britanya'nın 2011 yılında Hindistan'a sağladığı kalkınma yardımlarının ülkeye savaş uçaklarının satışıyla bağlantılı biçimde gündeme gelmesi, yardımın ticari çıkarlarla örtük biçimde ilişkilendirilmeye devam ettiğini göstermiştir. Dönemin Kalkınma Bakanı Andrew Mitchell'in, yardımların aynı zamanda Hindistan'a Typhoon savaş uçakları satışını teşvik etmeye yönelik olduğunu açıkça ifade etmesi, bu ilişkinin yalnızca diplomatik düzeyde kalmadığını ortaya koymuştur (Rafiei, 2012). Bu durum, yardımın koşulsuz olduğu yönündeki resmi söylemlerle açıkça çelişmektedir. Nitekim bu örnek, Pergau Barajı skandalının ardından gerçekleştirilen kurumsal reformların ne denli kırılgan olduğunu ve dış yardımın ulusal çıkarlar doğrultusunda araçsallaştırılması riskinin yapısal bir sorun olarak varlığını sürdürdüğünü gözler önüne sermiştir.

2010 yılından itibaren Birleşik Krallık dış yardım politikasında, yardımın doğrudan özel sektör yatırımlarını teşvik edecek biçimde yapılandırılması yönelimi bir kez daha belirgin hâle gelmiştir (Mawdsley, 2015, s. 339). Nitekim, 2011 yılında Uluslararası Kalkınma Bakanlığı tarafından yayımlanan “Büyüme İçin Ticaret ve Yatırım” (*Trade and Investment for Growth*) başlıklı politika belgesi, kalkınma yardımlarının özel sektörle daha bütünleşik bir yaklaşımla ele alınacağını ortaya koymuştur (Bilzen, 2015, s. 663). Bu belgede, İngiliz şirketlerinin yurt dışında yatırım ve ticaret olanaklarının artırılması, Birleşik Krallık'a doğrudan yabancı yatırımların çekilmesi ve uluslararası ticaret bağlarının güçlendirilmesi olmak üzere üç temel hedef öne çıkmaktadır (DFID, 2011). Bu hedefler, Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nın kalkınma gündeminin yalnızca yoksul ülkelere yönelik bir yardım faaliyeti olmadığını; aynı zamanda Birleşik Krallık'ın ekonomik çıkarlarını gözetme amacı taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu anlayış doğrultusunda oluşturulan Refah Fonu (*Prosperity Fund*), 2015 yılında kurulan ve Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı tarafından yönetilen bir kalkınma fonudur (ICAI, 2020). Fonun temel amacı, gelişmekte olan ülkelerde kapsayıcı ekonomik büyümeyi desteklemek, yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamak ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesidir. Ancak, resmi olarak kalkınma hedeflerine odaklanmakla birlikte, fonun içeriği ve uygulama biçimi, İngiliz şirketlerinin bu ülkelerde yatırım yapabilmesini kolaylaştıracak yasal, ekonomik ve kurumsal ortamların oluşturulmasına hizmet edecek şekilde kurgulanmıştır. Bu yönüyle Refah Fonu, kalkınma yardımı ile ticari çıkarlar arasında denge kurmaya çalışan stratejik bir araç olarak öne çıkarken, uygulamalarına yönelik çeşitli eleştiriler de gündeme gelmiştir (Anders, 2019). Bu eleştirilerde, Fonun özellikle düşük gelirli ülkeler yerine, stratejik öneme sahip orta gelirli ülkelerde yoğunlaştığı ve projelerin İngiliz şirketlerine doğrudan ya da dolaylı fayda sağlayacak şekilde yapılandırıldığı ifade edilmiştir (Edwards, 2020).

Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nın yardım politikalarını Birleşik Krallık özel sektörünün çıkarlarıyla uyumlu biçimde yürüttüğüne dair daha yakın tarihli örneklerden biri, 2020 yılında duyurulan ve 6,85 milyon İngiliz sterlini bütçeyle hayata geçirilen “Covid-19 Kırılgan Tedarik Zincirleri Fonu” (*Covid-19 Vulnerable Supply Chains Facility*) programıdır. Görünürde gelişmekte olan ülkelerdeki işçilerin salgının etkilerinden korunmasını hedefleyen bu program, gerçekte ise Marks & Spencer, Tesco, Sainsbury's ve Morrisons gibi büyük İngiliz perakende markalarının tedarik zincirlerini ayakta tutmak amacıyla

tasarlanmıştır (Beaumont ,2020). Dönemin Kalkınma Bakanı Anne-Marie Trevelyan'ın programın amacını "Birleşik Krallık'ın sevilen ürünlerini market raflarında tutmak" olarak tanımlaması, yardımın ticari çıkarlarla ne denli iç içe geçtiğini açık biçimde göstermektedir (Trevelyan, 2020). Bu program kapsamında yardım fonlarının, şirketlerin tedarik zincirindeki işçilere yönelik sağlık hizmetleri ve bilgilendirme kampanyaları gibi önlemler için kullanılması öngörülmüş, ancak bu yaklaşım geniş çaplı eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Muhalefet milletvekilleri ve kalkınma uzmanları, bu programı zengin şirketlerin mali yükünü vergi mükelleflerine yıkmakla eleştirmiş; yardım bütçesinin, yüz milyonlarca sterlin kâr eden perakende devlerinin sorumluluklarını üstlenmek için kullanılamayacağını vurgulamışlardır (Ibbetson, 2020).

Her ne kadar belirli dönemlerde yardımın etik değerlere ve kalkınma önceliklerine dayalı bir çerçevede yeniden tanımlanmasına yönelik girişimler ivme kazanmış olsa da "Covid-19 Kırılgan Tedarik Zincirleri Programı" gibi örnekler Birleşik Krallık'ın yardım politikalarında ulusal ticari çıkarları önceleyen yapısal yönelimin sürekliliğini gözler önüne sermektedir.

6. Birleşik Krallık Dış Yardımları Ulusal ve Küresel Güvenliğin Hizmetinde: Yeni Tehdit Algıları Bağlamında Yardımın Dönüşümü

Birleşik Krallık'ın kalkınma yardımlarını ticari çıkarların etkisinden arındırarak yoksullukla mücadelede odaklanan bir anlayışı kurumsallaştırma çabası, 1997'de Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nın (DFID) kurulmasıyla belirgin bir ivme kazanmıştır. Ancak bu idealist yönelime rağmen, uygulamada kalkınma politikaları ticaret öncelikli stratejilerle iç içe geçmiş; yardım anlayışı, özel sektörle işbirliğini esas alan ve piyasa mekanizmalarını merkeze koyan bir yaklaşımdan bütünüyle kopamamıştır. Zamanla bu çıkar odaklı yönelim, yalnızca ekonomik boyutla sınırlı kalmamış, ulusal güvenlik kaygılarını da kapsayacak biçimde genişlemiştir.

11 Eylül 2001 sonrasında Birleşik Krallık'ın yardım politikaları, ticaret temelli yaklaşımların ötesine geçerek, ulusal ve küresel güvenlik kaygılarını merkeze alan yeni bir stratejik doğrultuya yönelmiştir (Wild & Elhawary, 2016, s. 42). Dış yardım bu dönemde, ülkenin uluslararası güvenlik stratejilerinin ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte yürütülen Afganistan ve Irak müdahaleleri, bu dönüşümün en belirgin örneklerini oluşturmuştur. Bu bağlamda, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nın söz konusu ülkelere sağladığı yardımlar, insani kalkınmadan çok güvenlik öncelikleri doğrultusunda şekillendirilmiştir (DFID, 2006, s. 46). Örneğin, Afganistan'da Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı personeli, askerî birliklerle koordinasyon içinde çalışmış; kalkınma projeleri yeniden inşa ve istikrarın sağlanmasına hizmet etmiştir (Gordon, 2011, p. 40). Bu durum, yardımı askerî stratejilerin tamamlayıcısı hâline getirirken, kalkınma ile olan bağıı zayıflatmıştır. Güvenlik merkezli bu yaklaşım, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı'nın resmi politika belgelerine de yansımıştır. Bakanlık tarafından yayımlanan 2000, 2006 ve 2009 tarihli belgelerde yoksulluğun azaltılması temel hedef olarak korunmakla birlikte; çatışmaların önlenmesi, kırılgan devletlerin desteklenmesi ve küresel istikrarın sağlanması gibi güvenlik odaklı hedefler de yardım politikalarının öncelikleri arasında yer almıştır (DFID, 2000; DFID, 2006; DFID, 2009; OECD, 2010). Bu belgelerde dış yardım, yalnızca insani bir müdahale aracı olarak değil, aynı zamanda Birleşik Krallık'ın ulusal güvenliğini koruma ve dış politika hedeflerini gerçekleştirme yönünde işlevsel bir enstrüman olarak sunulmuştur (Mawdsley, 2017b, s. 110).

Bu yaklaşım, kurumsal düzeyde de yeni mekanizmalarla somutlaşmıştır. 2001 yılında kurulan Çatışma Havuzu (*Conflict Pool*), Dışişleri Bakanlığı (FCO), Savunma Bakanlığı (MoD) ve Uluslararası Kalkınma Bakanlığı tarafından ortak yürütülen bir finansman aracı olmuştur (Peters & Mayhew, 2016, s. 224). Yoksul ülkelerde çatışmaların önlenmesi, güvenlik sektörünün reformu ve barış inşası gibi amaçlarla kullanılan bu havuz, 2015 yılında yerini daha kapsamlı bir yapıya, İstikrar, Güvenlik ve Çatışma Fonu'na (*Conflict, Stability and Security Fund*) bırakmıştır (ICAI, 2017b). İstikrar, Güvenlik ve Çatışma Fonu'nun yalnızca Uluslararası Kalkınma Bakanlığı değil, doğrudan Savunma Bakanlığı tarafından da kullanılabilen bir bütçe sistemine sahip olması, yardımın askerî stratejilerle ne denli iç içe geçtiğini göstermektedir. Somali, Yemen ve Pakistan gibi ülkelerde bu fon tarafından finanse edilen projeler, radikalleşmenin önlenmesi, sınır güvenliğinin artırılması ve potansiyel tehditlerin bertaraf edilmesi gibi hedeflerle şekillenmiş; özellikle Somali örneğinde ise yardım programları, yerel kolluk kuvvetlerinin eğitimi, sahil güvenliğin donatımı ve

düzensiz göçün önlenmesine odaklanmıştır (Wild & Elhawary, 2016, s. 43). Kalkınma faaliyetleri çoğunlukla eğitim, sağlık ya da altyapı gibi geleneksel alanlardan ziyade, güvenlik aygıtlarının teknik kapasitesinin artırılmasına yönelmiştir.

Aynı dönemde hükümet tarafından uygulamaya konulan Önleme Stratejisi (*Prevent Strategy*), dış yardımların iç güvenlik politikalarıyla dolaylı biçimde bütünleşmesine zemin hazırlamıştır (Turner, 2014). İlk olarak 2003 yılında başlatılan ve 2011’de yeniden yapılandırılan bu strateji, esas olarak radikalleşmenin engellenmesini ve terör tehdidinin kaynağında bertaraf edilmesini amaçlamıştır (Hitchens, 2022). Birleşik Krallık’ta yaşayan Müslüman nüfusun radikal ideolojilere yönelmesini engellemeyi amaçlayan bu yaklaşım, zamanla yalnızca iç güvenlik politikalarının değil, dış yardım stratejilerinin de temel belirleyeni hâline gelmiştir. Özellikle Müslüman nüfusun yoğunlukta olduğu Pakistan ve Bangladeş gibi ülkelere yönelik yardımlar, radikalleşmeyle mücadele hedefi doğrultusunda kullanılmıştır (DFID, 2005, s. 10-12). Kalkınma yardımının bu şekilde güvenlik stratejilerine entegre edilmesi, yardım alan ülkelerde yerel halkla kurulan güven ilişkisini zayıflatmış; kalkınma ilkeleri ile güvenlik hedefleri arasındaki gerilimi derinleştirmiştir. Birleşik Krallık’ın bu dönemde benimsediği güvenlik odaklı yardım politikası, yalnızca çatışma bölgeleriyle sınırlı kalmayıp, Afrika’daki Sahel kuşağı gibi istikrarsızlık riski taşıyan bölgelere de yayılmış; bu yardımlar sınır güvenliğini güçlendirme, silahlı grupları denetim altına alma ve Avrupa’ya yönelik düzensiz göçü engelleme hedeflerine odaklanmıştır (ICAI, 2017c). Bu çerçevede kalkınma yardımı, Avrupa güvenliğini sağlamaya yönelik bir araç haline gelmiş; bu durum, yardımın meşruiyetini tartışmalı bir zemine çekmiştir.

Yaşanan bu dönüşüm, yalnızca yardımın içeriğini değil, aynı zamanda karar alma ve uygulama süreçlerini de derinden etkilemiştir. Parlamenter denetimden büyük ölçüde muaf biçimde işleyen Çatışma Havuzu ve İstikrar ve Güvenlik için Çatışma Fonu (CSSF) gibi mekanizmalar, harcamalarında şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından ciddi eleştirilere konu olmuştur (Edwards, 2019). Bu süreçte kalkınma yardımı terörle mücadele, göçü kontrol altına alma ve küresel istikrarı sağlama gibi stratejik hedeflerin aracı hâline gelmiştir. Söz konusu fonlar ise bu dönüşümün mali temelini oluşturmuş, yardımın yoksul ülkelere kalkınmayı destekleme ve insani önceliklere odaklanma işlevi zamanla geri plana itilmiştir. Yardım politikaları, giderek daha fazla Birleşik Krallık’ın ulusal güvenlik çıkarlarına endekslenen bir stratejik araç haline gelmiştir.

7. Sonuç

Çalışmanın giriş bölümünde belirtildiği üzere, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanı Jenny Chapman’ın açıklamaları, Birleşik Krallık dış yardım politikalarında yeni bir döneme girildiği yönünde güçlü bir algı yaratmıştır. Chapman, hükümetin artık kendisini küresel bir hayır kurumu olarak görmediğini belirterek, dış yardımın bundan böyle Birleşik Krallık’ın ulusal çıkarları doğrultusunda şekilleneceğini açıkça dile getirmiştir. Nitekim son on yıla ait resmi söylemler ve politika belgeleri incelendiğinde, dış yardımın giderek daha fazla stratejik önceliklere ve güvenlik kaygılarına bağlı olarak yeniden tanımlandığı açıkça görülmektedir. Ancak bu yaklaşım, dış yardımın tarihsel gelişim sürecinde uzun süredir varlık gösteren ulusal çıkar odaklı dış yardım sağlamaya yönelik eğilimleri göz ardı ederek, tarihsel olarak süreklilik arz eden bir yönelimi “yeni” gibi sunmakta ve gerçeklikten kopuk bir dönüşüm algısı yaratmaktadır.

Bu çalışma, Birleşik Krallık dış yardım politikalarında ticari ve stratejik çıkarları önceleyen yaklaşımların tarihsel sürekliliğine odaklanarak, Birleşik Krallık’ın son yıllarda benimsediği “yeni” yardım anlayışının ne denli sorunlu olduğunu ortaya koymuştur. Zira Birleşik Krallık’ın resmi yardım kurumları hiçbir zaman bir hayır kurumu gibi davranmamıştır. 20 yüzyılın başlarından bu yana dış yardım uygulamaları, ya sömürgelerde siyasal ve ekonomik düzeni sağlama amacıyla ya da Britanya ekonomisinin ihracat ve istihdam ihtiyaçlarını karşılamak üzere planlanmıştır. 1970’li ve 1980’li yıllarda Yardım ve Ticaret Fonu ve bağlı yardım uygulamaları aracılığıyla dış yardım doğrudan ticari hedeflerle ilişkilendirilmiş; 21. yüzyılın başlarından itibaren ise güvenlik politikaları, uluslararası göç denetimi gibi stratejik öncelikler ön plana çıkmıştır.

Dolayısıyla Chapman’ın ve benzeri açıklamaların ima ettiği gibi, son yıllarda dış yardımda “ulusal çıkarların dikkate alınmaya başlandığı” yönündeki iddia tarihsel olarak geçersizdir. Bu tür ifadeler, geçmişteki uygulamaları görünmez kılarak güncel politikaları meşrulaştırmaya yarayan birer siyasal araç

niteliğindedir. Yardımın devletin dış politika hedefleri doğrultusunda kullanılması, Birleşik Krallık açısından dış yardımın kurumsallaşmaya başladığı ilk yıllardan itibaren kökleşmiş ve sistematik bir yaklaşımdır. Bu noktada çalışmanın önemli katkılarından biri, resmi söylemlerle fiili uygulamalar arasındaki çelişkiye dikkat çekmesidir. 2015 sonrası dönemde sıkça dile getirilen “yardımı ulusal çıkarlarla uyumlu hale getirme” çabası, dış yardımın uzun yıllardır ticari ve stratejik çıkarlara hizmet ettiği gerçeğini göz ardı etmektedir. Birleşik Krallık’ın dış yardım politikaları, özellikle 1970’li yıllardan itibaren ticaretle giderek daha fazla bütünleşmiş; Pergau Barajı skandalı, bu eğilimin en çarpıcı biçimde açığa çıktığı örnek olmuştur. Skandalın yarattığı kamuoyu baskısı sonucunda dış yardım alanında reform gündeme gelmiş, 1997’de Uluslararası Kalkınma Bakanlığı’nın kurulmasıyla yardımın daha etik ve kalkınma odaklı bir temele oturtulması hedeflenmiştir. Ancak bu reform çabaları yapısal dönüşüm yaratmakta yetersiz kalmıştır. Özellikle Covid-19 salgını döneminde yürütülen projeler, yardımın ulusal şirketlerin ekonomik çıkarlarıyla nasıl iç içe geçtiğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu dönemde geliştirilen “Kırılgan Tedarik Zincirleri Programı,” büyük Britanyalı şirketlerin pandemi koşullarındaki operasyonel yükünü hafifletmeye yönelik kurgulanmış; şirketlerin kendi çalışanları için karşılaması gereken maliyetlerin dış yardım fonlarıyla desteklenmesine imkân tanımıştır. Söz konusu uygulama, yardım kaynaklarının yoksulluğu azaltmak yerine büyük şirketlerin ticari çıkarlarını korumaya aktarıldığını gözle önüne sermiştir.

Öte yandan, 11 Eylül 2001 sonrasında şekillenen küresel siyasi konjonktür, Birleşik Krallık’ın dış yardım politikalarında daha köklü bir yön değişikliğine yol açmıştır. Dış yardım, bu süreçte yalnızca ticari çıkarlarla değil, aynı zamanda ulusal ve küresel güvenlik stratejileriyle de örtüşecek şekilde yeniden tanımlanmıştır. Terörle mücadele, sınır güvenliği ve çatışma bölgelerinde istikrarı sağlama gibi hedefler, dış yardımın öncelikleri haline gelmiş; bu da dış yardımın kalkınma ve ekonomik büyüme gibi hedeflerden daha fazla uzaklaşarak, stratejik bir araç olarak konumlandırılmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda Birleşik Krallık’ın dış yardım politikası, tarihsel süreçte ticari çıkarların, yakın dönemde ise güvenlik önceliklerinin belirleyici olduğu bir eksende şekillenmiş; böylece yoksul ülkelerde kalkınmaya destek mekanizması olmaktan çıkarak dış politikanın pragmatik bir aracına dönüşmüştür. Dolayısıyla, Birleşik Krallık’ın dış yardım politikalarının tarihsel seyri, yardımın etik ve kalkınma odaklı bir anlayışla sürdürülebilmesinin önündeki en temel engelin, ulusal çıkar merkezli yaklaşımın yapısal sürekliliği olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, Birleşik Krallık’ın dış yardım politikalarının tarihsel sürekliliği kadar, belirli dönemlerde ortaya çıkan değişim çabalarının da göz ardı edilmemesi gerekir. Çalışmada ele alınan 1990’ların sonundaki reform süreci, dış yardımın yönelimi açısından dikkat çekici bir kırılma niteliğindedir. Pergau Barajı skandalının ardından artan toplumsal tepki, İşçi Partisi hükümetini dış yardımı etik ilkelere dayalı ve yoksulluğun azaltılmasına odaklanan bir çerçevede yeniden tanımlamaya yöneltmiştir. Bu bağlamda, 1997’de kurulan Uluslararası Kalkınma Bakanlığı ile 2002 tarihli Uluslararası Kalkınma Yasası, Birleşik Krallık’ın dış yardım politikalarını kurumsal olarak bağımsızlaştırmış, “bağlı yardım” uygulamalarını yasaklamış ve kalkınma gündemini insani değerlerle uyumlu hale getirme yolunda önemli bir adım olmuştur. Ancak bu reform girişimleri, dış yardımın tarihsel olarak kökleşmiş ulusal çıkar temelli niteliğini dönüştürmeye yetmemiştir. Uluslararası Kalkınma Bakanlığı’nın bağımsız yapısına rağmen, kalkınma yardımlarının ulusal ticaret, güvenlik ve diplomasi öncelikleriyle iç içe geçme eğilimi kısa sürede yeniden güç kazanmıştır. Nitekim 2010’lu yıllardan itibaren yardımın özel sektör yatırımlarını teşvik eden, güvenlik ve göç yönetimiyle bağlantılı bir dış politika aracına dönüşmesi, bu reformların kalıcı bir dönüşümden çok, ulusal çıkar mantığının değişen uluslararası konjonktür ve yeni tehdit algılarına dayalı olarak yeniden üretildiğini göstermektedir. Dolayısıyla, Birleşik Krallık’ın dış yardım politikalarında köklü bir değişimden ziyade, ulusal çıkar merkezli anlayışın farklı dönemlerde farklı biçimlerde yeniden üretilmesi söz konusudur.

Birleşik Krallık’ın ulusal çıkar odaklı dış yardım anlayışının tarihsel sürekliliği, günümüzde diğer önde gelen donör ülkelerde giderek belirginleşen benzer eğilimleri anlamak ve yorumlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu tarihsel deneyim, kalkınma yardımlarının zaman içinde stratejik, ekonomik ve diplomatik hedeflerle nasıl iç içe geçtiğini ortaya koyması bakımından da yol gösterici bir örnek teşkil etmektedir. Dış yardımın yoksulluğun azaltılmasına, küresel eşitsizliklerin giderilmesine ve daha adil bir uluslararası düzenin inşasına gerçek anlamda katkı sağlayabilmesi için, Birleşik Krallık örneğinde görülen ve

günümüzde diğer donörler arasında da hızla yayılan çıkar odaklı ve araçsallaştırıcı eğilimlerin eleştirel bir biçimde sorgulanması büyük önem taşımaktadır. Kalkınma yardımları ancak kısa vadeli ulusal çıkarların ötesine geçip evrensel insani değerler doğrultusunda yeniden tanımlandığında, küresel dayanışma ve refaha katkı sağlayan bir nitelik kazanacaktır.

8. Extended Abstract

This study critically examines the transformation and continuity in the United Kingdom's foreign aid policy, particularly in light of the significant shift declared by the UK government in 2015. The policy paper entitled *UK Aid: Tackling Global Challenges in the National Interest* marked a rhetorical departure from a poverty-focused development framework to one explicitly aligned with the UK's national interests. The declared strategy emphasized that aid should not only alleviate poverty but also safeguard Britain's economic, security, and geopolitical objectives. While this was presented by policymakers as a "new" paradigm in UK aid, this research argues that the strategic and interest-driven orientation of British aid is far from novel. Through a historical and institutional analysis, the article demonstrates that the subordination of development assistance to national interests is a long-standing feature of British foreign policy.

Methodologically, the study adopts a qualitative approach that combines document analysis of primary policy sources—such as government white papers, ministerial speeches, and legislative documents—with case studies of aid implementation. It traces the evolution of British aid policy from its colonial origins to its present-day securitized and commercialized frameworks. The article pays particular attention to the structural and discursive transformations that have occurred since the early 20th century and compares official aid rhetoric with actual policy practices, showing that there is often a significant gap between what is promised and what is delivered.

The historical section of the article reveals that British development aid was initially rooted in colonial governance structures. Instruments such as the 1929 *Colonial Development Act* and the 1940 *Colonial Development and Welfare Act* institutionalized development assistance as a mechanism to sustain the empire's economic and administrative interests. These funds predominantly supported infrastructure and economic projects that reinforced Britain's extractive relationship with its colonies, often sidelining social development needs. During World War II and its aftermath, aid began to incorporate welfare components, not primarily out of humanitarian concern, but as a tool to maintain imperial stability and post-war recovery.

The article also revisits the establishment of key institutions, including the *Ministry of Overseas Development* in 1964 and the subsequent transformation into the *Overseas Development Administration*. These developments initially promised greater autonomy for aid policy; however, changes in political leadership consistently reoriented aid toward diplomatic and commercial objectives. The 1970s and 1980s, particularly under Conservative governments, saw the institutionalization of "tied aid" through mechanisms like the *Aid and Trade Provision (ATP)*, which explicitly linked aid disbursements to the purchase of British goods and services. The *Pergau Dam scandal* in the 1990s, where aid was illicitly tied to arms sales to Malaysia, underscored the inherent tensions and corruption risks associated with such arrangements. The scandal catalyzed major reforms, including the founding of the *Department for International Development (DFID)* in 1997 and the enactment of the *International Development Act* in 2002, which aimed to refocus aid on poverty reduction.

Despite these reformist efforts, the study finds that national interests continued to shape UK aid policies well into the 21st century. The integration of aid with commercial and security strategies has intensified since the 2010s. Initiatives like the *Prosperity Fund*, and programs such as the *Covid-19 Vulnerable Supply Chains Facility*, have been structured in ways that primarily benefit British corporations. The merging of DFID with the Foreign and Commonwealth Office (FCO) in 2020 further consolidated aid under foreign policy imperatives. Post-merger, the UK's aid budget has been repeatedly slashed, and resources have been redirected to security-related expenditures, including in-donor refugee costs and counterterrorism programming.

The securitization of UK aid, especially after 9/11, is another key theme explored in the paper. Aid has increasingly been aligned with counterinsurgency and stabilization missions, notably in Afghanistan, Iraq, and the Sahel region. Financial instruments such as the *Conflict Pool* and its successor, the *Conflict, Stability and Security Fund* (CSSF), have allowed for the channeling of aid through military and diplomatic institutions with limited parliamentary oversight. These developments reflect a broader trend in which development aid is instrumentalized for the purposes of migration control, counter-radicalization, and geostrategic influence.

In conclusion, the article argues that recent UK aid strategies are not a radical departure but rather a continuation of longstanding tendencies to align development assistance with national interests. Claims that post-2015 aid represents a “new” paradigm obscure the deeply embedded historical logic of instrumentalism in UK aid. The study calls for a re-centering of development cooperation around ethical principles, transparency, and poverty alleviation, rather than using aid as a tool of foreign policy. It emphasizes that overcoming the legitimacy crisis of UK aid requires not only institutional reform but also a critical reckoning with the persistent subordination of aid to national interests. Furthermore, the historical continuity of the United Kingdom’s national interest-oriented approach to foreign aid offers an analytical lens for understanding similar trends increasingly evident among other major donor countries.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Abbott, G. C. (1971). A re-examination of the 1929 Colonial Development Act. *The Economic History Review*, 24(1), 68–81. doi:10.2307/2593641
- Anders, M. (2018). Mordaunt cranks up national interest rhetoric in keynote speech. *Devex*. Erişim adresi: <https://www.devex.com/news/mordaunt-cranks-up-national-interest-rhetoric-in-keynote-speech-92981>
- Anders, M. (2019). UK aid brand at risk from cross-government funds, says IDC report. *Devex*. Erişim adresi: <https://www.devex.com/news/uk-aid-brand-at-risk-from-cross-government-funds-says-idc-report-92877>
- Barder, O. (2005). *Reforming development assistance: Lessons from the UK experience*. Washington, DC: Center for Global Development.
- Beaumont, P. (2020). DFID scheme accused of putting UK aid in pockets of wealthy companies. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/global-development/2020/aug/14/dfid-scheme-accused-of-putting-uk-aid-in-pockets-of-wealthy-companies>
- Constantine, S. (1984). *The making of British colonial development policy, 1914–1940*. London: Frank Cass.
- Cumming, G. (2001). *Aid to Africa: French and British policies from the Cold War to the new millennium*. Farnham, UK: Ashgate.
- Department for International Development (DFID). (1997). *Eliminating world poverty: A challenge for the 21st century*. London: The Stationery Office.
- Department for International Development (DFID). (2000). *Eliminating world poverty: Making globalisation work for the poor*. London: The Stationery Office.
- Department for International Development (DFID). (2005). *Fighting poverty to build a safer world: A strategy for security and development*. London: The Stationery Office.
- Department for International Development (DFID). (2006). *Eliminating world poverty: Making governance work for the poor*. London: The Stationery Office.
- Department for International Development (DFID). (2009). *Eliminating world poverty: Building our common future*. London: The Stationery Office.
- Department for International Development (DFID). (2011). *Trade and investment for growth*. London: The Stationery Office.
- Department for International Development (DFID). (2015). *UK aid: Tackling global challenges in the national interest*. London: The Stationery Office.
- Doane, D. (2012). Old British aid policy rears its head. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2012/feb/06/old-british-aid-policy-rears-head>
- Edwards, S. (2019). Controversial CSSF responding to criticisms as it continues to grow. *Devex*. Erişim adresi: <https://www.devex.com/news/controversial-cssf-responding-to-criticisms-as-it-continues-to-grow-95314>
- Edwards, S. (2020). Prosperity Fund defies critics to double spending. *Devex*. Erişim adresi: <https://www.devex.com/news/prosperity-fund-defies-critics-to-double-spending-95707>
- Fritz, V., & Kolstad, I. (2008). *Corruption and aid modalities* (U4 Issue No. 4:2008). Bergen, Norway: U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute. Erişim adresi: <https://www.u4.no/publications/corruption-and-aid-modalities.pdf>
- Glennie, J. (2008). *The trouble with aid: Why less could mean more for Africa*. London: Zed Books.
- Hare, I. (1995). Judicial review and the Pergau Dam. *The Cambridge Law Journal*, 54(2), 227–230. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/4508068>
- Havinden, M., & Meredith, D. (1993). *Colonialism and development: Britain and its tropical colonies, 1850–1960*. London: Routledge.
- Hill, C. (2023). A short history of Australian aid policy launches. *Devpolicy Blog*. Erişim adresi: <https://devpolicy.org/a-short-history-of-australian-aid-policy-launches-20230728/>
- Hinds, A. (2001). *Britain's sterling colonial policy and decolonization, 1939–1958*. New York, NY: Frederick A. Praeger.

- Hitchens, A. (2022). *The UK Prevent Strategy: A literature review, 2011–2021*. Erişim adresi: https://counterextremism.org.uk/wp-content/uploads/2022/10/UK_Prevent_Strategy.pdf
- Hogan, M. J. (1987). *The Marshall Plan: America, Britain and the reconstruction of Western Europe, 1947–1952*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hook, S. W. (1995). *National interest and foreign aid*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Ibbetson, R. (2020). £6.85m foreign aid scheme to help workers supplying UK chains is accused of funnelling aid to firms. *Daily Mail*. Erişim adresi: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-8628877/6-85m-foreign-aid-scheme-help-workers-supplying-UK-chains-accused-funnelling-aid-firms.html>
- Independent Commission for Aid Impact (ICAI). (2017a). *The use of UK aid to enhance mutual prosperity*. Erişim adresi: <https://icai.independent.gov.uk/html-version/mutual-prosperity/>
- Independent Commission for Aid Impact (ICAI). (2017b). *The Conflict, Stability and Security Fund: Approach paper*. Erişim adresi: <https://icai.independent.gov.uk/wp-content/uploads/CSSF-Approach-Paper.pdf>
- Independent Commission for Aid Impact (ICAI). (2017c). *The UK's aid response to irregular migration in the central Mediterranean: A rapid review*. Erişim adresi: <https://icai.independent.gov.uk/html-version/uks-aid-response-irregular-migration-central-mediterranean/>
- Independent Commission for Aid Impact (ICAI). (2020). *The UK's Prosperity Fund: A performance review*. Erişim adresi: <https://icai.independent.gov.uk/html-version/prosperity-fund/>
- Independent Commission for Aid Impact (ICAI). (2025). *How UK aid is spent: ICAI's rapid review*. Erişim adresi: <https://icai.independent.gov.uk/review/how-uk-aid-is-spent/review/>
- Ireton, B. (2013). *Britain's international development policies: A history of DFID and overseas aid*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Jepma, C. J. (1991). *The tying of aid*. Paris: OECD Publishing.
- Killick, T. (2013). Understanding British aid to Africa: A historical perspective. In K. Ohno & I. Ohno (Eds.), *Development and aid strategies in the 21st century* (ss. 53–71). London: Routledge.
- Klever, R. (2025). Dutch interests at the heart of development policy. *Government of the Netherlands*. Erişim adresi: <https://www.government.nl/latest/news/2025/02/20/minister-reinette-klever-dutch-interests-at-the-heart-of-development-policy>
- Lankester, T. (2012). *The politics and economics of Britain's foreign aid: The Pergau Dam affair*. London: Routledge.
- Loft, P., & Brien, P. (2025). *UK aid: Allocation and effectiveness*. House of Commons Library. Erişim adresi: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10243/CBP-10243.pdf>
- Mawdsley, E. (2015). DFID, the private sector and the re-centring of an economic growth agenda in international development. *Global Society*, 29(3), 339–358. doi:10.1080/13600826.2015.1031092
- Mawdsley, E. (2017a). National interests and the paradox of foreign aid under austerity: Conservative governments and the domestic politics of international development since 2010. *The Geographical Journal*, 183(3), 223–232. doi:10.1111/geoj.12219
- Mawdsley, E. (2017b). Development geography I: Cooperation, competition and convergence in the aid landscape. *Progress in Human Geography*, 41(1), 108–117. doi:10.1177/0309132515601
- Morgan, D. J. (1964). *Colonial development: A factual survey of the origins and history of British aid to developing countries*. London: Overseas Development Institute.
- Morgan, D. J. (1980). *A reassessment of British aid policy, 1951–1965*. Basingstoke, UK: Macmillan.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2010). *Do no harm: International support for statebuilding*. Paris: OECD Publishing.
- Pacquement, F. (2010). How development assistance from France and the United Kingdom has evolved: Fifty years on from decolonisation. *International Development Policy*, 1, 51–75. doi:10.4000/poldev.140
- Parker, P. (2020). The BUILD Act: A shift in U.S. global investment strategy. *Emory International Law Review*. Erişim adresi: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1239&context=eilr>
- Pelling, H. (1988). *Britain and the Marshall Plan*. London: St. Martin's Press.

Peters, K., & Mayhew, L. (2016). The securitization of climate change: A developmental perspective. In S. Brown & J. Grävingholt (Eds.), *The securitization of foreign aid* (ss. 212–236). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Provost, C. (2012). Pergau Dam affair: The ongoing fallout from the aid and arms scandal. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/global-development/2012/dec/12/pergau-dam-affair-aid-arms-scandal>

Rafiei, N. (2012). Peanuts to India? The controversy over British aid. *DevPolicy Blog*. Erişim adresi: <https://devpolicy.org/peanuts-to-india-the-controversy-over-british-aid20120319/>

Reuters. (2018). Britain will use aid budget to boost trade in Africa, PM May to say. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/article/markets/commodities/britain-will-use-aid-budget-to-boost-trade-in-africa-pm-may-to-say-idUSL8N1VJ169>

Riddell, R. C. (2007). *Does foreign aid really work?* Oxford: Oxford University Press.

Shriwise, A. (2022). Social policy and Britain's 1929 Colonial Development Act. In F. Nullmeier, D. Leibfried, J. H. Leisering, & L. Seelkopf (Eds.), *International impacts on social policy* (ss. 73–87). Cham, Switzerland: Springer.

Simonds, M. (2024). *Exposing tied aid: How EU aid is used to support donor interests*. Brussels: Eurodad. Erişim adresi: https://www.eurodad.org/exposing_tied_aid_2024

Slater, D. (2004). *Geopolitics and the post-colonial: Rethinking North–South relations*. Oxford: Blackwell.

Tomlinson, J. (2009). Balanced accounts? Constructing the balance of payments problem in post-war Britain. *The English Historical Review*, 124(509), 863–884. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/40270452>

Trevelyan, A. M. (2020). UK aid to protect high street supply chains. *GOV.UK*. Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/news/uk-aid-to-protect-high-street-supply-chains>

Turner, C. (2014). Countering violent extremism: Communities beat terrorism [Speech transcript]. *GOV.UK*. Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/speeches/counter-violent-extremism-communities-beat-terrorism>

UK Foreign, Commonwealth & Development Office. (2023). *International development in a contested world: Ending extreme poverty and tackling climate change*. Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/publications/international-development-in-a-contested-world-ending-extreme-poverty-and-tackling-climate-change>

UK Government. (2020). Prime Minister announces merger of Department for International Development and Foreign Office. *GOV.UK*. Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-announces-merger-of-department-for-international-development-and-foreign-office>

Van Bilzen, G. (2015). *The development of aid*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Watts, J. (2018). Theresa May pledges to use UK aid to boost British private sector in Africa ahead of Brexit. *The Independent*. Erişim adresi: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-british-uk-aid-africa-private-sector-us-france-2022-a8509791.html>

Wild, L., & Elhawary, S. (2016). The UK's approach to linking development and security: Assessing policy and practice. In S. Brown & J. Grävingholt (Eds.), *The securitization of foreign aid* (ss. 41–62). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Wintour, P. (2025). Labour defends aid cuts, claiming UK's days as global charity are over. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/politics/2025/may/13/labour-defend-aid-cuts-claiming-uk-days-global-charity-over>

Wintour, P., Mason, R., & Walker, P. (2025). Keir Starmer to carry out largest cut to UK overseas aid in history. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/politics/2025/feb/28/keir-starmer-carry-out-largest-cut-uk-overseas-aid-in-history>